

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי דיסר

גליון מס' 211

מסכת זבחים ב'-ה'

בס"ד, ח' סיון תשס"ג

♦ שותפות יששכר זבולון - מדוע רק בלימוד תורה?

♦ מצוות תלמוד תורה כוללת שני מרכיבים

♦ למי שייך הקרבן?

♦ י"ג קרבנות כנגד י"ג מידות

השבוע בגליון

סדר קדשים

♦ הנושאים הכלולים בסדר "קדשים"

♦ טעמי הקרבנות

♦ שלשת הכללים הראשונים של מסכת זבחים

♦ צירוף מומר לתפילת המוסף

סדר קדשים

רבות אלפי לומדי הדף היומי ברחבי תבל מסיימים השבוע את מסכת הוריות, החותמת את סדר נזיקין, ופותחים בלימוד מסכת זבחים, המסכת הראשונה בסדר קדשים, העוסקת בענייני קרבנות. בהקדמתו לסדר קדשים מתנה הרמב"ם את צערו על ש"רוב התלמידים אינם יודעים מן הקרבנות אפילו מה שנאמר בהם פסוקים רבים", משום שמאז חורבן בית מקדשנו אין "מעשה לקיים ההרגל, ואין שואל ואין דורש ואין מבקש על שום דבר מהן כל עיקר".

הדורות האחרונים זכו להגביר את הלימוד בסדר קדשים בכל מעגלי הציבור, בין היתר, בעקבות הנהגת לימוד "הדף היומי" בקרב המוני בית ישראל. מסופר, שה"חפץ חיים" זצ"ל חבב מאד את הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, וכינהו "ר' דף היומי", ובמיוחד ברכו על שהחזיר עטרת קדשים ליושנה (ספר "היובל" עמ' תע"ג). בכל הזדמנות נהג ה"חפץ חיים" זצ"ל לעורר את עם ישראל ללמוד סדר קדשים, והוא אף חיבר "ליקוטי הלכות" על מסכתות מסדר קדשים ולצידם פירוש "זבח תודה".

"כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת". כך פותחת מסכת זבחים. מה טעם יש בהקרבנות קרבנות? מה פירושו של המושג "שלא לשמה"? אי"ה, בגליון זה ובאלו שלאחריו, נשתדל לעסוק בנושאים שיסייעו ללומדי "הדף היומי" לפסוע במשעולי סדר קדשים, אך תחילה, הבה נערוך סיור קל בסדר קדשים ובמסכת זבחים.

הנושאים הכלולים בסדר "קדשים": סדר קדשים עוסק בעיקר בקרבנות ובאופן הקרבנות, בבית המקדש ובקדשיו, כאשר לנושאים שונים נקבעו מסכתות נפרדות. מסכת "זבחים" מתמקדת בעבודת הקרבנות, וענייני המנחות והנסכים מפורטים במסכת "מנחות" הבאה אחריה. ענייני ההקדשות והמעילות קובצו במסכתות "ערכין" ו"מעילה", מסכת "תמורה" עוסקת בהחלפת קרבנות, ומסכת "כריתות" עוסקת במקרים המחייבים אדם בהבאת קרבן. סוגיות והלכות הנוגעות לבכור בהמה ולמעשר בהמה מרוכזים במסכת "בכורות", ואת ענייני בית המקדש, צורתו, וסדר הקרבנות התמיד נמצא במסכת "תמיד" ובמסכת "מידות". רבי הקדוש חתם את סדר קדשים במסכת "קנינים", שעניינה - עירוב קרבנות העוף.

הנושאים במסכת זבחים: מסכת זבחים מתמקדת בעבודת הקרבנות. פרקיה הראשונים דנים במקרים שונים בהם הקרבן נפסל, כגון, על ידי מחשבת "שלא לשמה", או מחשבת "פיגול", כאשר העבודות הקשורות בהקרבנות נעשו על ידי מי שאינו ראוי לעשותן, ועוד. פרק "איזהו מקומן", החמישי בפרקי המסכת, מפרט את סוגי הקרבנות ואת דיניהם. לאחר מכן המסכת עוסקת בהלכות קרבנות העוף, דיני קרבנות שהתערבו זה בזה, הלכות קידוש המזבח, שחוטי חוץ, ועוד.

קרבנות מן החי, מן הצומח ומן הדומם: המילה "קרבן" נגזרת מן השורש "קרב", היינו: הקרבן מוקרב על המזבח. עיתים הקרבן הוא בעל חיים, פעמים שהוא בא מן הצומח, כגון, חיטה, שמן ועוד, ויש גם דומם המוקרב על גבי המזבח - המים שנוסכו בחג הסוכות והמלח שנלווה לקרבנות. הקרבנות שהוקרבו מן החי מכונים "זבחים", על שם זביחתם, והקרבנות הבאים מן הצומח קרויים "מנחות" על שם הבאתם כ"מנחה לה'".

מי ראוי לשמש כקרבן: קרבנות בהמה באים מן הצאן - כבשים ועיזים, ומן הבקר. תורים ובני יונה בלבד הם הכשרים להקרבה מן העוף, וקרבנות מן הצומח מובאים מן החיטה והשעורה, וכן יין, שמן, לבונה ומיני הקטורת.

דבר העורך

המתנה המופלאה

כל ימינו היה ר' פייבל העגלון מתאמץ לחזות בזיו פניו של ה"חפץ חיים" זצ"ל. בכל עת שהזדמנה לידו חלף ליד הבית השפוף, שמא יראה את מאור הדור ויזכה לשאוב מלא חופניים רוחניות, שתפיג מעט את עבודתו הגשמית.

אולם, בתקופה האחרונה, נמנע ר' פייבל מלפגוש את רבי ישראל מאיר הכהן. ולא זו בלבד, אלא שאף כאשר הזדמן לו לראותו, הצליח פייבל בסוסיו התשושים, והמריסם להסתלק מן המקום חיש מהר. וכל כך למה? **ובכן,** ר' פייבל, או פייבלושי בלשון בני העירייה, נשא בצקלונו משפט מבזה ומשפיל שיועד עבור ה"חפץ חיים" זצ"ל על ידי רב מפורסם ומכובד. היה זה, כאשר רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל פנה אל פייבל שבועות מספר לפני כן, וביקשו: "נוסע אתה בין העיירות. במטותא מינך, בבואך לאישישוק, פנה לרבי יוסף זונדל הוטנר ובקש ממנו ברכה עבורי".

מיהו ר' פייבל, החליק בריזות נעורים למושב הסדוק שבראש העגלה, ודהר אישישוקו. "סוסים, סוסים, לבטח תזכר לגן עדן של סוסים", קרא בצחלה לעבר סוסיו שליווהו זה שנות דור. "אתם מסייעים למלא את בקשתו של צדיק וגדול בתורה. איי איי, מה הנכם מבינים בצדיקים", הפטיר בלעג, וחזר להרהר כיצד הוא, פייבל העגלון, מגיע לביתו של ה"חפץ חיים", המקבלו במאור פנים, רוכן לעברו, ומוסר עבורו ברכה מאת... מי היה מאמין. פייבל והחפץ חיים.

מי שהיה מבקש לכוון את לוח השנה לפי מצב רוחו של ר' פייבל, לבטח היה מתבלבל לחלוטין. בכניסתו לאישישוק זהרו פניו של פייבל כבלייל הסדר. מלך. בשליחות ה"חפץ חיים". ביציאתו מאישישוק דמה פייבל לאדם היוצא מבית הכנסת לאחר אמירת הקינות בתשעה באב. פניו לבנות, ראשו סחרחר עליו, עיניו כבויים ואווירת אבל חופפת עליו.

לעולם לא אלווה את ה"ברכה" הזו באוזניו של ה"חפץ חיים" ויהי מה, החלטי פייבל בנחישות. מילא, סוסי, לא יזכו לגן עדן של סוסים, אך כלום נגזר עלי להשרף באש הגהנום של בני אדם שבזו צדיקים וגדולים! "והווי זהיר בגחלתן שלא תכזה", לא כן?

לבסוף, כאשר פגש ה"חפץ חיים" בפייבל, החל להלחצו להתנצל במבוכה כי אינו מסוגל לחזור על ה"ברכה". אולם, ה"חפץ חיים" בשלו. "אל דאגה, אמור פייבל, אמור". "הוא

לעילוי נשמות

הר"ר **זאב אפלבוים** ז"ל ב"ר ישראל מנחם נלב"ע ו' סיון תשנ"ז
מרת **מרים אפלבוים** ע"ה ב"ר מנחם הלוי זיץ ז"ל נלב"ע כ"ד סיון תשנ"ט
ת. נ. צ. ב. ה.

הונצחו ע"י ידידינו משפחות **אפלבוים**, **הלפרין**, **גולדברגר**, **קרפל** ומשפ' **דלפן** מונטריאול, קנדה

נשמת אדם

נר ה'

סוגי הזבחים: יש מהזבחים שהם "קדשי קדשים", היינו, בעלי דרגת הקדושה הגבוהה ביותר. אלה הם קרבנות החטאת לסוגיה, האשם והעולה. לעומתם, קרבנות שלמים, תודה, בכור, מעשר בהמה ופסח הם "קדשים קלים" [להוציא שלמי ציבור של שבועות].

עבודות הקרבן: בפרקים הקרובים נשוב ונשנה את המושג "ארבע עבודות" שמבוצעות בעת הקרבת הזבח: **שחיטה** - שחיטת הקרבן. **קבלה** - קבלת דם הקרבן בכלי שרת. **הולכה** - הולכת הדם למקום המזבח. **זריקה** - זריקת הדם על המזבח. כל עבודות הקרבן ראויות להעשות על ידי כהן בלבד, למעט עבודת השחיטה, אשר גם מי שאינו כהן רשאי לבצע.

טעמי הקרבנות

בעומדנו בתחילת מסכת זבחים, מן הראוי להתחקות בספרי רבותינו הראשונים אחר שורשי מצוות הקרבת הקורבנות. הרמ"א ייחד לנושא זה ספר שלם, בשם "תורת העולה" בו הוא מנה שנים עשר טעמים למצווה זו.

בית המקדש נועד להכשיר את לב בני האדם: ספר "החינוך" (מצווה צ"ה) מרחיב בנושא זה ומבאר, כי כל מצוות הבורא לא נועדו אלא להטיב עם ברואיו. כך, בניית בית המקדש לא נועדה לשרתו, כביכול, שהרי "השמים ושמי השמים לא יכללוהו, וברוחו יעמדו, אף כי הבית אשר בנו בני האדם צריך לכבודו חלילה?" בית המקדש נועד, איפוא, להכשיר את לבות בני האדם וכלשונו: "כי הגופות יוכשרו על ידי הפעולות, וברבות הפעולות הטובות ורוב התמדתן, מחשבות הלב מטהרות מתלבנות מזדקקות".

לפיכך, ציוונו הבורא לקבוע לו מקום טהור ונקי שבו יתקנו בני אדם את דרכיהם. מכאן, ממשיך "החינוך" ועובר לעניין הקרבת הקרבנות: "כי יחטא איש, לא יטוהר לבו יפה בדבר שפתים לבד, שיאמר בינו ולכותל חטאתי לא אוסיף עוד. אבל בעשותו מעשה גדול על דבר חטאו, לקחת ממכלאותיו עתודים ולטרוח להביאם אל הבית הנכון אל הכהן, וכל המעשה הכתוב בקרבני החוטאים, מתוך כל המעשה הגדול ההוא יקבע בנפשו רוע החטא, וימנע ממנו פעם אחרת". יש צורך, איפוא, לשזור מעשה פעיל וניכר בחזרה בתשובה, כדי לעורר את החוטא לסור מדרכיו הרעים.

מחלוקת עזה קיימת בין הרמב"ם והרמב"ן בטעם ציווי הבורא להקריב בעלי חיים. הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פרקים ל"ב, מ"ו) כותב, כי מאחר שהעמים שבקרבם חיו בני ישראל האלילו את בעלי החיים, נצטוונו להקריבם על גבי המזבח, כדי לפרוש מדרכיהם. אולם, הרמב"ן (ויקרא א"ט) חולק על דבריו, תוך שהוא תמה מדוע אדם הראשון ובניו הקריבו קרבנות, הלא הם לא חיו בסביבת עובדי עבודה זרה? לפיכך, הוא כותב, דעתו נוחה יותר עם פירושו של האבן עזרא (ראה השמטות ומילואים בסוף הרמב"ן לתורה מהדורת מוסד הרב קוק), שהקרבנות באים "נפש תחת נפש" החוטא. טעם זה, מציין הרמב"ן, הוא מדברי אגדה, אך הטעם העמוק יותר הוא "סוד נעלם", אשר בעל ה"משך חכמה" (בפתיחתו לספר ויקרא) מתמצתו במשפט הבא: "הרמב"ן וסייעתו אמרו, כי הוא לקרב כל כוחות העולמות, והוא ענין אלקטרי רוחני, אשר בפעילות הכהן יעשה גבוהות בעולמות שונים".

הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל ("משך חכמה" שם) מנסה להקהות את עוצמת המחלוקת בין שני אדירי התורה וכותב, כי יתכן ששני הטעמים חיים בשלום זה לצד זה. אדם הראשון הקריב קרבנות לשם הגשמת ייעודן הגבוה והנעלה ביותר, וכמו כן, הקרבנות שנצטוונו להקריב בבית המקדש, מטרתם "לקרב העולמות ולחבר דודים". כלומר, לפעול גדולות ונצורות בעולמות העליונים. אולם, הקרבנות שהותר לבני ישראל להקריבם ב"במה" [מקום להקרבת קרבנות שאינו המשכן והמקדש], נועדו להרחיק את בני ישראל מעובדי עבודה זרה. [אכן, סמך לדברים אלו ניתן למצוא גם בכתביו של הרמב"ם עצמו, המבאר במקום אחר (הל' מעילה פ"ח הל' ח'): "וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן. אמרו חכמים, שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד. שבעשית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא"].

מעניין לציון, כי המלכים "וכשנים קדמוניות" מן הפסוק (מלאכי ג') "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות" מפורשות על ידי המדרש: "כימי הבל". לאמר, קרבנות מן הסוג שהקריב הבל, לריח ניחוח.

דף ב/א כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה

שלושת הכללים הראשונים של מסכת זבחים

"כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה". כבר במשפט הראשון בו פותח רבי הקדוש את מסכת זבחים מוזכר המושג "לשמה" הנפוץ במסכת זו, וכוונתו לכך, שיש מצווה להקריב את הקרבן "לשמה", לשם אותו קרבן. היינו: השוחט קרבן עולה יכוון שהוא שוחט לשם קרבן עולה, השוחט שלמים יכוון לשם שלמים וכדומה. בהקשר לכך אומר רבי, כי אם הזבח התכוון "שלא לשמה", כלומר, אם השוחט קרבן עולה התכוון לשחוט לשם קרבן שלמים, על בעל הקרבן להביא קרבן אחר [אם התחייב קרבן בנוסח "הרי עלי"].

מוטל עלינו לברר, "לשמה" זה מהו. מה המטרה בכך שהכהן יכוון שהוא שוחט קרבן עולה לשם עולה, ואיזה פגם נגרם לקרבן כאשר הכהן טועה והופך את מחשבותיו. לשם כך, הבה נמשיך ללמוד בגמרא, נמצא בה שני כללים נוספים, כלהלן, וננסה למצוא הסבר הגיוני שיאפשר לשלושת הכללים להשתלב יחדיו.

כלל א: כאמור, השוחט "שלא לשמה" [עולה לשם שלמים], פגם את הקרבן.

כלל ב: השוחט "סתמא", היינו: הוא לא חשב מאומה בעת השחיטה, לא פגם את הקרבן.

כלל ג: השוחט לשם חולין, היינו: המתכוון לשחוט לשם שחיטה רגילה, לא פגם את הקרבן. לכאורה, כיצד יתכן שהשוחט עולה לשם שלמים פגם את הקרבן - כלל א', ואילו

אמר, "לחשש פייבל בחשש, שהוא מבדק שבמהרה ילך ה"חפץ חיים" ברגלים יחפות, וישא אבנים על לבו". פניו של פייבל אדמו מבושה, כוחו לא עמד לו והוא פרץ בבכי. אלתי לך, פייבל, שהתגלגלה עליך החובה להטיח צבון כה צורב בפניו של ה"חפץ חיים", נקפה בלבו המחשבה הנוראה תוך שעצם את עיניו בסילודין.

מקץ דקה, פייבל פקח בזוהירות עין בוכיה ועוד עין, וגילה להפתעתו כי נהרה שפוכה על פניו של ה"חפץ חיים", שאמר לו: "די לי בחלק הראשון של הברכה! אינך מבין פייבל? בבית המקדש הלכו הכהנים ללא מנעלים לרגליהם, והכהן הגדול נשא על לבו את אבני החושן... הבנת פייבל?

כל ימיו היה ה"חפץ חיים" מעודד וממריץ ללמוד את הלכות בית המקדש, מתוך ציפיה דרוכה לביאת המשיח ולבניין בית המקדש. ביום מן הימים הוא אף הריץ אגרת לכל רבני האיזור של מחוז מגוריו, ובקשם לערוך רשימה מסודרת שתכלול את שמות כל הכהנים המתגוררים בתחום רבנותם, תוך פירוט גילם, מידת ייחוסם ומכונותם לעבודה בבית המקדש. בכל יום אחכה לו.

לומדי "הדף היומי" עומדים כעת בפתחה של מסכת זבחים, הראשונה בסדר קדשים. ה"חפץ חיים", אשר חיבר ספר בשם "ליקוטי הלכות" על המסכתות העוסקות בענייני קדשים ולצדם פירוש "זבח תודה", כתב בהקדמתו לספרו זה, כי לימוד התורה נחלק לשניים: לימוד העניינים הנוגעים לחיי השוטפים של האדם, ולימוד העניינים שאינם נהוגים כיום הלכה למעשה.

בני האומה היהודית, כתב ה"חפץ חיים", יוכיחו ביתר שאת את אהבתם לבורא העולם, נותן התורה, על ידי לימוד כל דבריו, כל תורתו, גם זו אשר לעת עתה, מחמת חורבן בית המקדש, אינה נוגעת הלכה למעשה. ולא זו בלבד, אלא שתועלת רוחנית גבוהה ביותר יש בלימוד דיני הקרבנות, קובע ה"חפץ חיים". שהנה, פעמים רבות חזרו חכמינו זכרונם לברכה ושנו, כי הלומד את דיני הקרבנות, כאילו הקריב! ומדוע לא נחזר אחר סוגיה זו???

הגע בעצמך, ממשיך רבי ישראל מאיר הכהן ברגש רב, אילו התבשרנו ברגע זה כי חבלי משיח נמוגו ועלמנו, משיח בפתח! בית מקדש של אש ישרי ממרומים, שונאי ה' התנדפו כרוח ובית ישראל התקבצו מכל ארבע כנפות הארץ. שיירות אינסופיות של יהודים ושל... בעלי חיים ניהרו לעבר בית המקדש. "וממני חטאינו גלינו מארצנו", הגיע הזמן לכפר עליהם. חטאות, אשמות, עולות ושלמים, קרבנות ציבור וקרבנות יחיד יוקרבו בהמוניהם על מזבח ה' בבית המקדש, וכל אחד יטרח וישקיע מאמצים רבים כדי לזכות לראות את קרבנו עולה על המזבח ומכפר עליו. יהא עליו לרכוש סוגים שונים של בעלי חיים לקרבנות חובות, כנדרש על ידי התורה, ולאחר חשבון נפש קצר יהא עליו לרכוש רפת שלמה לכפרה על חטאיו, ולהעלותה ירושלימה.

והנה, ממשיך ה"חפץ חיים": "מה אכפת לנו שהקדוש ברוך הוא ברוב חסדו הבטיח לאבותינו הקדושים, שיחשיב לימודנו בענייני הלכות אלו, כאילו אנו מקריבים קרבן ממש, ואין צורך על זה לכתת רגלינו לנסוע ולא להרבות בהוצאה...!!!"

בשמחה וברנה נתחיל בלימוד מסכת זבחים. נלמד את דיני הקרבנות, ואת הליכות הכהנים בבית המקדש. נשלב בלימודנו זה את כמיהתנו העתיקת המשתרגות זו בזו: "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך". אמן, כן יהי רצון.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין,
או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

י"ג קרבנות כנגד י"ג מידות

בתחילת פרשת צו כותב רבינו בחיי, כי כנגד י"ג מידות של רחמים יש י"ג סוגי קרבנות המקבילים להם. חמשה מהם באים מן הקמח, והם: מנחת סולת, מנחת מרחשת, מחבת, חלות ורקיקין, ושמונה באים מבעלי חיים והם: עולה, חטאת, אשם, תודה, שלמים, בכור, מעשר ופסח.

יש סדר למשנה

רבי חיים שור זצ"ל, נכדו של רבי אברהם חיים שור זצ"ל בעל "תורת חיים", ו"צאן קדשים", כותב בהקדמה לספר "צאן קדשים" את הדברים הבאים:

מסכת זבחים מתחילה במילים "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן..." ורק בפרק החמישי של המסכת נאמר "אזיזה מקומן של זבחים". לכאורה, היה על רבי הקדוש, רבי יהודה הנשיא מסדר המשנה, להקדים את קביעת מקומה של השחיטה, שהיא ראשונה לעבודות, להלכות אודות המחשבות והכוונות הראויות.

אין זאת, אלא שהתנא בא לומר לכל אחד מן הלומדים, שאף שלמדת וידוע לך ש"לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמותך שלא לשמה בא לשמה", אין הדבר כן בסדר קדשים, שהרי הלימוד עולה כהקדמת קרבנות, ולפיכך יש להקדים ולציין, כי לימוד "שלא לשמה" אינו עולה לשם חובה...

כאן המקום להקדיש מספר משפטים לבעל ה"צאן קדשים". הלומדים ודאי שמו את לבם להגהות הרבות המודפסות בצידי הדפים בשם "צ"ק". הגהות אלו נדפסו לראשונה בשי"ס וילנא, והן לקוחות מספר "צאן קדשים" שחובר על מסכת זבחים ועל מסכת מנחות על ידי רבי אברהם חיים שור זצ"ל, וכך כותב המחבר בהקדמתו לספר זה: "אני וחברי הגאון המפורסם מוה"ר מרדכי אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק בערזאן הסמוך לק"ק לבוב, אספנו ישיבה אנשים גדולים ומופלגים חריפים, ולמדנו אותם סדר קדשים עד גמירא, ותקנו כל הקמחונים וכל הטעות שנמצאו בסדר זה... וקראנו ספר הלו "צאן קדשים" על שם ישראל שנקראו צאן קדשים".

המיוחד בסדר קדשים

במסכת בבא מציעא (קט"ב) שואל רב אחא בריה דרב יוסף את רב אשי בעניין הקשור לסדר נזיקין. רב אשי לא ענה לו על קושיתו, אלא אמר לו: "כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לך". היינו, כאשר תבוא את הסוגיות העוסקות בסדר קדשים תבוא לפני ותקשה את קושיותיך.

הרמב"ן ורבינו חננאל (שם) מפרשים כי רב אשי הורה לתלמידו לעסוק בסדר קדשים, ורק לאחר מכן לשוב ולהקשות לו בענייני סדר נזיקין, מאחר שאי אפשר לשאול שאלות בסדר נזיקין קודם שמקיפים את כל ים התלמוד, כולל את סדר קדשים! (עיי' רש"י שם ד"ה "כ"י").

דף ה'א רמי ריש לקיש על מעוה בי מדרשא ומקשי **ללמוד תוך כדי שכיבה** כאשר הלומד נחלש וקשה לו לעמוד או לישב, האם רשאי הוא לשכב וללמוד, או שמא, יש לחשוש לזילות התורה באופן זה של לימוד?

בעל ה"בן איש חי" נשאל על כך והשיב, כי מותר לעשות כן, וראה לך מסויגותינו, בה נאמר, כי ריש לקיש שכב בבית המדרש על בטנו, וכשפניו כלפי הקרקע הוא הקשה קושיה (שו"ת "תורה לשמה" סי' שס"ז, וראה תוס' בגיטין מה'א ד"ה "כריסי כרי").

השוחרט עולה לשם **חולין לא פגם** את הקרבן - כלל ג'.

האחרונים (עיי' "קהילות יעקב" סי' ב') מסבירים, שקרבן המובא לבית המקדש אינו זקוק למחשבותיו של הכהן המקריבו על המזבח, כדי להגשים את ייעודו. זה מכבר הקרבן מוקדש ועומד על ידי בעליו לשם עולה. אמנם, מצווה על השוחרט לכוון לשם שחיטת עולה, אך מצוה זו לא נועדה למלא חסך כל שהוא בקרבן, אלא זו מצווה פרטית של השוחרט, שבעת שחיטתו, יכוון "לשמה". כעת, נבדוק את שלשת הכללים לפי הסבר זה.

נתחיל מן הכלל השלישי - השוחרט לשם **חולין לא פגם** את הקרבן. פשוט מאד, מבארים האחרונים. מאחר שכהן זה חשב מחשבת **חולין** בעת שחיטת קרבן הרי זו מחשבה שאינה ממין העניין ואין בכחה לערער את ה"לשמה" המוטבע בקרבן על ידי בעליו זה מכבר [כלשון הגמרא גא' דמיינה מחריב בה דלא מינה לא מחריב בה]. השוחרט "**סתמא**", הכלל השני לעיל, גם כן אינו פוגם את הקרבן, שהרי הקרבן אינו זקוק למחשבותיו של השוחרט כדי לקבל את שמו. אולם, השוחרט "שלא לשמה", הכלל הראשון לעיל, פגם את הקרבן, משום שבמקרה זה השוחרט עוקר את כוונת הבעלים על ידי כוונתו הנגדית. שוחט זה, המכוון "לשם שלמים"

על קרבן עולה, אינו חושב מחשבות שאינן ממין העניין, כבכלל השלישי [ושהרי החליף בין קרבן לקרבן לא בין קרבן לחולין]. הוא גם אינו חולם ואינו חושב מאומה, כבכלל השני, אלא מחשבתו פעילה, וכוונתו להקריב קרבן עולה לשם קרבן שלמים מערערת את ה"לשמה" שהיה טבוע בקרבן זה [ועיי' ב"קהילות יעקב" ובאחרונים נוספים ביאור נוסף שאין השלא לשמה עוקר כלל את הלשמה מהקרבן. ראו להדגיש, שכל המ"ל לדעת רבא לקמן גא', אולם, לדעת ר"א גא' זו גזירת הכתוב שאין חולין מחללים קדשים, ויתכן שזה דווקא ביחס לחטאת שאינה נפסלת במחשבת חולין. עיי' רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פרק ט"ו הל' ד' ובאחרונים על הסוגיה].

דף ד/א וישנן בציבור

צירוף מומר לתפילת המוסף

כידוע תפילת מוסף לא נתקנה לבקשת רחמים, כאשר התפילות, אלא כזכר לקרבן המוסף שהיה קרב בבית המקדש, וכמאמר הפסוק (הושע יד') "ונשלמה פרים שפתינו".

להלכה (עיי' "משנה ברורה" סי' נ"ה ס"ק מ"י ושו"ת "אגרות משה" חלק א' ח"ב סי' י"ט), יהודי מחלל שבת בפרהסיא אינו מצטרף להשלים מניין לתפילה בציבור. אולם, הגאון הרוגאצ'ובי זצ"ל סבר, כי ניתן לצרף יהודי זה למניין, אך לא לתפילת מוסף. את קביעתו הוא סומך על דברי הגמרא (חולין ה"א) שנקבעה להלכה (רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ג הל' ד'), שאין מקבלים קרבנות מן המומר להקריב בבית המקדש. ממילא, יתכן שיהודי זה יצטרף להשלים מניין לתפילת שחרית בציבור, אך בהגיע תפילת המוסף לא ניתן יהיה להתחשב בו כעשירי למניין, מאחר שהוא אינו שייך לתפילה זו, שהרי במצבו הנוכחי לא היו מקבלים ממנו קרבנות בבית המקדש, ואם כן גם בקרבנות הציבור, ובכללם בקרבן מוסף אין הוא שותף, וממילא אינו יכול להמנות כעשירי במניין לתפילת מוסף שנתקנה כזכר לקרבן. אולם, מספר פוסקים חולקים על דבריו וסוברים, כי אם אכן ניתן לצרף מחלל שבת בפרהסיא למניין [כאמור, להלכה, אין לצרפו], אזי, גם לתפילת המוסף אין כל מניעה לצרפו, תוך שהם תומכים את דעתם ביסודות איתנים מסוגייתנו, כלהלן.

מבואר בסוגייתנו, כי כהן המשנה את שם הבעלים, ועובד בקרבן של ראובן לשם שמעון, פוגם בכך את הקרבן. כל זאת, לגבי קרבן יחיד, היינו, קרבן המובא לבית המקדש על ידי אדם פרטי. אולם, קרבן ציבור אינו נפסל מחמת החלפת שם הבעלים בשמו של מי שאינו בעל הקרבן, שכן, במה יחליפנו הכהן. אם יחשוב כי קרבן זה של יהודי פלוני הוא, הלא קרבן זה שייך לכל עם ישראל, וכל יהודי שיעלה במחשבתו של הכהן כבעל הקרבן, הוא אכן בעליו והכהן לא טעה במאומה. [וגם אם יחשוב הכהן כי קרבן זה שייך לכנעני מסויים, לא נפגם הקרבן, משום שכנעני אינו "בן חוב" בקרבנות, ומחשבה עליו אינה ממין העניין]. לכאורה, גם קרבן ציבור עלול להיפסל במחשבת שינוי השם, כגון, כאשר הכהן יחשוב, כי קרבן זה שייך לישראל מומר, אשר ממנו אין מקבלים קרבנות, כאמור. מוכח, איפוא, כי גם מומר נחשב כשותף בהבאת קרבנות ציבור, ורק קרבנות יחיד אין מקבלים הימנו. ואם כן, ניתן לצרפו למניין גם לתפילת מוסף, שהרי קרבן המוסף הוקרב גם בשליחותו. [יש לציין, כי קיים גם נידון נוסף לגבי תפילת מוסף, ראה ב"מאורות הדף היומי" כרך ג' עמ' קי"ד].

דף ב/א שמעון אחי עזריה

שותפות יששכר וזבולון - מדוע רק בלימוד תורה?

במשנתנו מובאת דעתו של "שמעון אחי עזריה", כי "שחטן לשם גבוה מהן - כשר". רש"י (נבד"ה "שמעון") מתייחס לייחוסו של שמעון לאחיו עזריה, ולא כמקובל, לאביו, ומבאר זאת על פי הגמרא (סוטה כא', ועיי' ברש"י ד"ה "שמעון") המספרת כי שני אחים אלו, שמעון ועזריה, הסכימו ביניהם, שעזריה יפרנס את שמעון תמורת חלק מן השכר ששמעון יזכה לקבל בגין לימוד התורה על ידו.

הסכם שותפות מעין זה קרוי בלשוננו "הסכם יששכר וזבולון". לאמיתו של דבר, המושג "יששכר וזבולון" כלל אינו מוזכר בתלמוד, כי אם במדרשים, שם הוא מוזכר פעמים רבות (מד"ר פ' נשא י"ג י"ז, ועיי' "שולחן ערוך" יו"ד סי' רמ"ו סעי' א' בהג"ה). הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, שהגדרותיו החריפות והחדות משמשות אבני יסוד בסוגיות רבות בתלמוד, עמד על טיבו של הסכם יששכר וזבולון והוציא מבית מדרשו את ההגדרה הבאה.

מצוות תלמוד תורה כוללת שני מרכיבים: כידוע, לא יתכן, שאדם בעל אמצעים ישליש ממון לרעהו, כדי שהלה יניח תפילין ויחלוק עמו את שכר המצווה. אולם, מושג זה קיים לגבי לימוד תורה. וכי חובת תלמוד תורה פחותה מחובת הנחת תפילין? אין זאת, הוא מבאר, אלא, שמרכיב מסויים במצוות תלמוד תורה הוא ייחודי למצווה זו, ואינו קיים במצווה אחרת מתרי"ג המצוות. שהנה, בשאר המצוות חובה על האדם לקיים את

המצווה, להניח תפילין, ליטול לולב, לאכול מצה, ועוד. לעומת זאת, מצוות לימוד תורה גם כוללת בתוכה את החיוב **שהתורה תהא נלמדת**. כלומר, מלבד שהאדם מצווה ללמוד את התורה, הוא מצווה לעשות פעולות שבעקבותיהן התורה תהא נלמדת. מעתה, אמנם ה"זבולון" עצמו אינו לומד את התורה, אך הוא זוכה לשכר בגין פעולותיו להגברת לימוד התורה, הנחשבות אף הן כחלק ממצוות לימוד התורה. ראייה מעניינת להגדרתו זו מוצא הגר"ח מבריסק זצ"ל בגמרא (קידושין כ"ב) בה נאמר, כי כאשר אדם נאלץ לבחור בין לימוד תורה לבנו לבין לימוד תורה לעצמו, הוא קודם לבנו. אולם, אם בנו זריז וממולח הימנו ותלמודו מתקיים בידו, בנו קודם לו. ברם, אמר הגר"ח, לגבי מצוות הנחת תפילין למשל, אין בן זריז וממולח קודם לאביו התמים... מכאן, שחובת האב ללמוד תורה מתקיימת על ידי לימוד התורה של בנו החרף, משום שעל ידי כך האב מגביר חיילים לתורה.

דף דא ואשכחן שינוי קודש שינוי בעלים מנלן
למי שייך הקרבן?

משעוסיקים אנו בקרבנות, מן הראוי לברר את מהות הקשר שבין בעל הקרבן לקרבנו. כלומר, אדם המקדיש קרבן, הרי הוא מקדישו לגבוה, למזבח, ומעתה אין הוא בעליו של הקרבן, ואין הוא רשאי למכור אותו או להשתמש בו. אולם, עדיין יש לברר, אם בעת הקדשת הקרבן לבית המקדש הקשר בין הבעלים לבין הקרבן מתבטא אך ורק בכך שהקרבן מקדש בעדו, או שמא, הקרבן גם קרוי על שמו של בעליו. וכי תאמרו, כיצד יכול לבוא קשר זה לידי ביטוי, ומאי נפקא מינה? ובכן, מחלוקת ראשונים יסודית בנושא סוגייתנו תבהיר זאת, כלהלן.

גמרתנו דורשת מן הפסוקים, כי כפי שהזבח קרבן עולה לשם שלמים פוגם את הקרבן, כך גם המכוון באחת מארבע העבודות [שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה] בקרבנו של ראובן לשם שמעון, הרי הוא פוסל את הקרבן. הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין פרק ט"ו הל' א') פירש את דרשת גמרתנו מפסוקי התורה באופן הפשוט ביותר, וכתב, כי השוחט את עולת **ראובן** לשם **שמעון**, או שהחליף בין ראובן לשמעון בשאר ארבע עבודות, פגם את הקרבן. אולם, לדעת רש"י (ד"ה 'וישנו בד' עבודות', עפ"י הגמרא לקמן), השוחט את עולת ראובן לשם שמעון, לא עולל כל רע בכך, וגמרתנו מתייחסת לכהן, שבשעת השחיטה כוון במחשבתו שאת **זריקת הדם** של קרבן זה הוא יעשה לשם שמעון [כך גם נוקטים בעלי התוספות לעיל ב"א ד"ה 'כל', וכן הוא פשוט הסוגיות]. כדי לרדת לשורשי מחלוקת זו, עלינו להקדים כלל קצר ופשוט.

אנו יודעים כי הקרבן מכפר על בעליו, אך הגמרא ממקדת את שלב הכפרה בעבודת זריקת הדם. כלומר, הבעלים אינו מתכפר בשעת זביחת הקרבן או בעת הקטרת האימורים [החלבים] על המזבח, כי אם בעת זריקת דמו של הקרבן על המזבח.

מעתה, הרמב"ם סובר, כי כפי שמהותו של קרבן עולה שונה ממהותו של קרבן שלמים, ולכל אחד מהם ייחודיות משלו הנגזרת מייעודו השונה, כך גם זהות בעל הקרבן מהווה חלק ממהות הקרבן. לאמר, כאשר עשרה בני אדם מביאים קרבנות עולה, אין לפנינו עשרה קרבנות עולה זהים, שהובאו על ידי עשרה אנשים, אלא עשרה קרבנות, שלכל אחד מהם מהות נפרדת ועצמאית. האחד הוא "עולת ראובן", וזולתו "עולת שמעון" וכן על זה הסדר. מעתה, הזבח את קרבנו של ראובן לשם שמעון, פגם את הקרבן.

אולם, לדעת רש"י, לאחר שאדם הקדיש עולה, שלמים או כל קרבן אחר, אין הוא הוא נחשב "עולת ראובן", כי אם "עולה" בלבד. ממילא, מחשבת הכהן לשחוט את קרבנו של ראובן לשם שמעון, אינה מעלה ואינה מורידה, משום שהוא לא שינה מאומה משמו של קרבן זה. לפיכך, מבאר רש"י, רק אם בזריקת הדם, אשר בה מתכפר מביא הקרבן, הכהן זרק לשם שמעון, או אם חשב בשעת השחיטה לזרוק את הדם לשם מי שאינו בעל הקרבן, אזי, לא עלתה הכפרה לבעלים. [עיי' ספר "מקדש יחזקאל" להר"ה גר' יחזקאל רוטר שליט"א, ועיי' שיסוד הדברים בשינוי בעלים לדעת הרמב"ם מבואר ב"אבי עזרי" הל' פסולי המוקדשים פרק ט"ו. ועיי' בספר המפתח שם ישוב לדעת הרמב"ם מסוגיות הגמ'].

הכנה לסדר קדשים

לרגל התחלת סדר קדשים יתקיים ערב מיוחד למגיד שיעור ומשתתפי השיעורים

"הכנה לסדר קדשים"
באולמי "היכלי מלכות"

רח' שלמה המלך בני ברק
במוצ"ק פר' נשא אור לחי' סיון תשס"ג בשעה 9:30

בתוכנית :

הרה"ג רבי יעקב דוד אילן שליט"א
פתיחה לסדר קדשים
הרה"ג רבי חיים דוד קובלסקי
ראש כולל למגיד שיעור "מאורות הדף היומי"
האתגר שבלימוד הקדשים
מצגת אור קולית על מבואי המקדש
הרה"ג רבי אליהו מונק שליט"א
המעה הקורבנות

- **הציבור מוזמן** -

בכנס יהיה ניתן להשיג את דגם בית המקדש וחוברת יסוד המזבח

בשורה למגיד שיעור 'דף היומי'

שמחים אנו להודיע

כי בימים אלו החלנו בחלוקת

"דגמים בית המקדש"

למגיד השיעורים

לעזרה בהמחשת הלימוד בסדר קדשים
במחיר סמלי של 10 ש"ח

להשיג במוקד "מאורות הדף היומי"

רח' ירושלים 20 כניסה ב' קומה א' משפ' קובלסקי

משתתפי שיעור המעוניינים בדגם ויכולו לקבלו במחיר מסובסד בטלפון 03-6165088 (מענה קולי - פקס)

בברכה מערכת "מאורות הדף היומי"

בשורה משמחת ללומדי

סדר קדשים בדף היומי

יצאה לאור בע"ה חוברת

"יסוד המזבח"

ובה 7000 - מושגים

מענייני המקדש והקרבנות

המושגים מוגדרים היטב

ובלשון בהירה

מומלץ לכל הלומדים

את החוברת ניתן להשיג בטלפון 08-9790074

חלוקת החוברת חנם למגיד שיעור

תתקיים במוקד "מאורות הדף היומי"

רח' ירושלים 20 כניסה ב' קומה א' משפ' קובלסקי

ובטל 03-5776439

לעילוי נשמת

הר"ר מנחם מאנס שניידר ז"ל

ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ו ניסן תשמ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו הר"ר משה חנא

שניידר ומשפ' שיחי - בני ברק

לעילוי נשמת

מרת שושנה רייזל ברנד ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע י"ז סיון תשמ"ד

הר"ר אהרן ברנד ז"ל

ב"ר שרגא פייביש ז"ל נלב"ע ז' טבת תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר גרשון ב"ר בצלאל ז"ל

הר"ר יהודה ב"ר אליהו ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י משפחותיהם

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית: ניתן לקבל את הגליון

"מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

מידי שבוע-בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

אנגליה: לונדון: יחזקאל אברט 0044-08700-416000

מאליסיה: שמואל בראון 00603-2333333

קנדה: מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

טורונטו: הר"ר דניאל כאהן 416-182-3848

אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217

ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955

ונצואלה: הר"ר סעדיה שוקרון 0058212) 552-66-25

מכסיקו: הרב שאול מלאה 0052555) 251-02-46

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

הרשם בהקדם!

בשורה טובה ללומדי הדף היומי גבאי

בתי הכנסת ומגיד השיעורים

בימים אלו יוצאים לאור הגמרות המפוארות

זבחים

מסכת

בהוצאת "מאורות הדף היומי"

הגמרות מחולקות במחיר מסובסד

ללומדי הדף היומי

לפרטים והזמנות נא לפנות ליוסי הלפרין

במשרדי "מאורות הדף היומי" טל. 03-6164725

למנויים, תרומות והנצחות ובכל ענין
טל. 03-6160657

כתובת המערכת: רח' הרב וגמן 1 (פינת חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני ברק טל 03-6164725 פקס 03-5780243

למנוי בדואר אלקטרוני meorot@meorot.co.il